

Міністерство освіти та науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет музичного мистецтва
Кафедра музикознавства, фольклору та музичної освіти

ІСТОРИЯ МУЗИКИ. МОДУЛЬ «ІСТОРИЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МУЗИКИ»

Програма та методичні рекомендації до
самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого освітнього рівня
«бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Рівне - 2024

УДК 78.03(4) (073)
I 90

Історія музики. Модуль «Історія слов'янської музики».
Програма та методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Укладач Т.І. Крижановська. Рівне, 2024. 27 с.

Укладач:

Крижановська Т. І.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музикознавства, фольклору та
музичної освіти РДГУ

Рецензенти:

Гумінська О. О.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музикознавства, фольклору та
музичної освіти РДГУ;

Буцjak В. І.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри народно-інструментального
виконавства РДГУ

Методичні рекомендації складено у відповідності до Освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Зміст методичних рекомендацій - програма навчального курсу, завдання до самостійної роботи, рекомендації до їх виконання, питання для самоконтролю, підсумкового контролю та ін., сприятимуть підготовці кваліфікованих вчителів курсу «Мистецтво (Музичне мистецтво)» зсо, фахівців, діяльність яких пов'язана з освітніми послугами у галузі мистецької (музичної) освіти.

Обговорено на засіданні кафедри музикознавства, фольклору та музичної освіти РДГУ (протокол № ____ від _____ 2024 р.)

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою факультету музичного мистецтва РДГУ (протокол № ____ від _____ 2024 р.)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

© Крижановська Т. І., 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс «Історія музики» належить до обов'язкових компонент освітньої програми Середня освіта (Музичне мистецтво). Він зорієнтований на підготовку фахівців для сфери музичної освіти (вчителів закладу загальної середньої освіти, дитячих позашкільних закладів).

Мета курсу полягає у формуванні у здобувачів музикознавчої (музично-історичної) компетентності - необхідної складової музично-педагогічного світогляду, важливої передумови здійснення ними музичної освіти у зсо, закладах освіти різних типів.

Завданнями курсу є наступні:

- створення системи музично-історичних знань та вмій використання їх у практичній діяльності;
- оволодіння елементами художньо-педагогічного аналізу зразків слов'янської композиторської творчості;
- розвиток навичок слухового спостереження та вербальної інтерпретації музичної образності;
- формування здатності узагальнювати, переосмислювати, творчо використовувати досягнення музичного мистецтва;
- розвиток навичок художньо-естетичного оцінювання фактів музичної історії;
- збагачення творчого потенціалу здобувачів засобами слов'янської музичної культури.

Курсом передбачено формування загальних та фахових компетентностей:

Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, суспільну мультикультурність (культурна компетентність).

Здатність до розуміння значення мистецтва у сучасному суспільстві; сприяння збагаченню вітчизняної музичної культури (культурна компетентність).

Здатність узагальнювати, інноваційно переосмислювати та творчо використовувати досягнення музичної культури (мистецтва, педагогіки), знаходити оптимальні рішення щодо їх

теоретичного, методичного, виконавського впровадження у освітній процес (предметно-методична, інноваційна компетентності).

В результаті опанування курсом здобувач повинен:

- демонструвати сформовану систему музично-історичних знань;
- застосовувати їх у процесі здійснення музично-освітньої та просвітницької діяльності;
- пропагувати кращі музичні зразки, сприяти розвитку вітчизняного музичного мистецтва.
- орієнтуватись у творчості слов'янських композиторів, мати сформований відповідний музично-слуховий досвід;
- вміти виявляти та реалізовувати освітній (навчальний, розвивальний, виховний потенціал музичного мистецтва) та ін.

Дисципліна «Історія музики» передбачає лекційні, практичні заняття а також самостійну роботу здобувачів вищої освіти.

Запропоновані методичні рекомендації покликані сприяти організації освітнього процесу (очна та заочна, офлайн, онлайн форми навчання), зокрема, самостійної роботи здобувачів у процесі опанування курсу «Історія музики».

1. Програма навчальної дисципліни.

Рекомендована література.

Плани практичних занять.

Завдання до самостійної роботи

Змістовий модуль 1. Музичне мистецтво слов'ян до ХІХ ст.

Тема 1. Вступ. Музична творчість слов'ян як вагома складова світової музичної культури. Західно-слов'янське (чеське та польське) музичне мистецтво давніх часів та середньовіччя

Зміст, мета та завдання курсу «Історія музики» (Модуль «Історія слов'янської музики»). Специфіка вивчення курсу його зорієнтованість на професійну підготовку студента.

Музичне мистецтво слов'ян як важлива складова світової музичної культури: М.Лисенко, Ф.Шопен, С.Монюшко, Б.Сметана, А.Дворжак, та ін. – композитори-класики світового значення.

Спорідненість походження, спільність джерел, близькість стилевих особливостей слов'янської пісенності. Найдавніші жанри слов'янської пісенності: календарні, сімейно-обрядові. Музичний інструментарій слов'янських народів. Розмаїття слов'янських танцювальних жанрів: ходзона, краков'як, мазурка (польських), хоро, рчєница (болгарських), полька (чеських) та ін., їх поширеність у світовому мистецтві.

Утворення Чеської держави (X ст.), її перетворення у королівство у складі Священної Римської імперії. Введення християнства як фактор розвитку професійного музичного мистецтва. Перемога католицької церкви в Чехоморавії. Підсилення німецьких культурних впливів. Жанри чеської демократичної музики: реміснича пісня, інструментальна музика. Боротьба за збереження слов'янських основ церковної музики: розвиток молитовного та духовно-гімнічного жанрів. Трактат про музику Ієроніма Моравського як пам'ятка західно-слов'янської музично-теоретичної думки.

Прага – культурний центр Європи XIV ст. Празький університет як джерело гуманізму. Діяльність Завіша із Зап, Яна із Ієнштейна. Збагачення жанрового діапазону чеського фольклору. Ян Гус. Гуситські гімни. Гуситські гімни і чеська музична класика.

Прага XV ст. – центр чеського Відродження: музикування літератів, розвиток чеського багатоголосся. Творчість композиторів-поліфоністів: Яна Трояна Турновського, Іржи Рихновського, Криштофа Гаранта.

Історичні передумови становлення польського музичного мистецтва. Утворення єдиної Польської держави за Болєслава Хороброго (966). Латинізація польської церкви, онімечування культури. Самобутні риси польської пісенності. Розвиток польського придворного світського мистецтва (XII–XIII ст.). Виникнення польського багатоголосся (XIII ст.). Розвиток міської культури: інструментальна, танцювальна, духовна, військова музика. Зародження театру (музично-сценічні дієства). Формування польської професійної музичної культури в умовах політичного об'єднання польських та українських земель (XIV–XV ст.): діяльність музичних цехів, міських оркестрів, хорових капел. Розвиток польської поліфонії: М.Радомський.

Поширення ідей Реформації та Відродження з др. пол. XVI-го ст. Видатні пам'ятки польського Відродження «Псалтирі» М.Гомулки, Вацлава з Шамотул (простота природності мелодій, зв'язок з народною творчістю). Розквіт мистецтва лютністів. Польський національний фольклор у європейській музичній культурі (творчість І.Шмельцера, Ф.Куперена, Г.Ф. Телемана, Г.Ф.Генделя, Й.С. Баха).

Література

1. *Бєлявіна Наталія Дмитрівна. Українські музиканти в польській королівській придворній капелі. URL <http://surl.li/vxtgjp>*
2. *Бодак Я. Історія західноєвропейської музики від найдавніших часів до XVII століття: Навчальний посібник / Редакційна колегія: Я.Кєньо, З.Лєльо, Б.Пиц. Дрогобич: Коло, 2017. 280 с.*
3. *Дідич Г.С. Історія західноєвропейської музики. Ч. I. Кіровоград, 2005.*
4. *Епохи історії музики в окремих викладах: В 2 ч. / Пер. з нім. та ред.-упор. Ю.Є. Семенов. Ч. I. Арс-антика, Арс-нова, Гуманізм. Ренесанс. Одеса: Будівельник, 2003. 188 с.*
5. *Коуба Я., Волєк Т. Історичний огляд чеської музики (англ. мова). A Historical Survey of Czech Music I Jan Kouba, Tomislav Volek. URL <http://surl.li/qmbhxi>*
6. *Історія зарубіжної (слов'янської музики). Програма курсу. Укладач Крижановська Т.І. Рівне, 2007. 35 с.*
7. *Моравський Є., Моравська К. та ін. Історія польської музики. URL <http://surl.li/vlobvu>*
8. *Музична естетика західноєвропейського середньовіччя. Упор. В.П. Шєстаков. К.: Муз. Україна, 1976.*

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. *Польська музика. Вікіпедія. URL <http://surl.li/txxkksk>*
2. *Польська культура Середньовіччя. URL <http://surl.li/txxkksk>*
3. *Український музичний світ. Мартін Леополіта. URL <http://surl.li/elobgm>*
4. *Чеська музика: Вікіпедія URL <http://surl.li/zmakmi>*

5. Чеські композитори. URL <http://surl.li/grlmjw>
6. Польська музика. Вікіпедія. URL <http://surl.li/txxksk>
7. Польська культура Середньовіччя. URL <http://surl.li/txxksk>

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю «Світове значення слов'янської музики» за наведеним зразком

Композитор	Значення
Ф.Шопен	Творець романтичних жанрів у фортепіанній музиці: ф-на балада, ф-на прелюдія і т.д.
С.Монюшко	
Б.Сметана	
А.Дворжак	
Д.Бортнянський	
М.Лисенко	
М.Леонтович	

2.1. Заповніть таблицю «Чеське музичне мистецтво Середньовіччя». Наведіть факти, що доводять існування зазначених субкультур чеської музичної культури Середньовіччя).

Чеська світська музика: ремісничка пісня і т.д.	Чеська національна духовна музика: гуситський гімн і т.д.
Чеська народна музика: ???	Католицька музика: ???
Чеська професійна музика: ???	Німецька музика: ???

2.2. Заповніть таблицю «Польське музичне мистецтво Середньовіччя». Наведіть факти, що доводять існування зазначених субкультур польської музичної культури Середньовіччя).

Польська світська музика: мистецтво лютністів і т.д.	Польська національна духовна музика: польський духовний гімн «Богородиця» і т.д.
Польська народна музика: ???	Католицька музика: ???
Польська професійна музика: ???	Інше...

3. Укладіть довідник з теми (10 термінів, персоналій).

4. Підготуйте повідомлення для школярів на тему: «Цікавий факт з історії чеського (польського) музичного мистецтва середньовічного періоду» (5–10 речень).

Тема 2. Музичне мистецтво південних слов'ян (болгарське, сербське) дохристиянського та середньовічного періодів

Історичні передумови розвитку болгарського музичного мистецтва до турецького завоювання (1396). Характерні риси болгарської народної пісенності: одноголосся, натуральні лади, використання зб. 2, орнаментальна фігурованість.

Утворення Болгарської держави (VII ст.), утвердження християнства (IX ст.). Діяльність слов'янських освітян Кирила та Мефодія (IX ст.). Болгарські монастирі як вогнища національного релігійного мистецтва. тенденції розвитку церковно-музичної культури Болгарії. Болгарський розспів, його поширеність у православної музичній культурі.

Діяльність болгарського музиканта-гімнетворця та теоретика Івана Кукузеля (XII-XIII ст.: «Поліелей болгарський», «Кукузелеві невми»). Найдавніші болгарські нотні пам'ятки: «Зографський трєфологій» (XIII ст.), «Синодик на цар Борил» (XIV ст.).

Болгарські історичні пісні XIV ст. («юнашки»): величність, молодецькість, речитативно-імпровізаційний склад, відсутність тактового поділу наспіву.

Народні масові танці Болгарії – символ єдності всіх народностей Болгарії, домінуючий вид народного мистецтва,

реакція на пів-тисячолітнє мусульманське іго, прагнення зберегти згуртованість людей. Ознаки щодо розрізнення розмаїття болгарських танців:

- за складом виконавців: чоловічі, жіночі та мішані;
- за видом музичного супроводу: вокальний або інструментальний (гедулка, гусла, тамбура, кавал, гайда, зурна, акордеон, кларнет, контрабас т.ін.);
- за складністю рухів: прості і складні;
- за тактовим розміром;
- за сезоном виконанням: весняні, літні, осінні та зимові;
- за добовим часом виконання: денні або вечірні;
- за святами та карнавальними іграми: кукери, сурвакари, джамалії та ін.;
- за звичаями та обрядами: коледуване, ладуване, Трифон Зарезан, лазаруване, нестинарство, русалії та ін.;
- за зовнішньою формою: водени (розімкнені), склучені (зімкнені).

Музичні особливості болгарських народних танців: 2-3-голосний вокальний супровід; складність метро-ритму (симетричні – 2/2, 4/4 та асиметричні – 5/8 та 7/8 розміри) тощо.

Найпоширеніші:

- «Хоро» (хоровод) – танці, у яких брала участь велика кількість людей. Були чоловічими, жіночими або змішаними. Типове крокування по колу, лініями, рухами в різні боки, назад чи вперед; тримання виконавців за руки, що опущені донизу або підняті вгору від ліктя, схрещені спереду або ззаду; за плечі, пояси тримались чоловіки; рух хоро вправо; розімкнутий хоровод вів хороводець – один із найкращих танцюристів із хусткою в руці. Танцюрист, що замикає групу-рівноцінний хороводцю.

- «Ручениці» – імпровізований болгарський танок. Танцюристи – і чоловіки, і жінки (одна або декілька пар). Обов'язковий атрибут – хустина, що переходила з одних рук в інші. Велика кількість регіональних варіантів виконання.

Сербська музика. Розвиток (XII-XV ст.) під впливом культури Візантії, Турції. Правителі Сербії – традиційні покровителі музикантів. Занепад сербського музикування у часи турецького панування.

Сербська православна церква як осередок духовної музичної культури; традиція виконання різноманітних церковних піснеспівів релігійного змісту («Осьмогласник» або «Октоїх»). Поєднання у духовній музиці візантійських та народних музичних традицій.

Народна музика Сербії. Риси балканського фольклору: діатонічні, ладово перемінні поспівки; неширокий діапазон (кварта, квінта), складна мішана, змінна метрика (7/8, 9/8, 13/16); використання збільшеної секунди, орнаментики. Народні інструменти: роль супроводу, менша поширеність самостійної виконавської функції народних інструментів.

Розмаїття народних танців. Найтиповіші: хоровод (коло), що виконується замкненим та розімкненим колом; чачак, рух по колу а також по спіралі, лінії. Особливості: варіанти розімкнутих рук (не пов'язаний рух); варіанти зімкнутих рук (пов'язаний рух), коли танцюристи тримаються за руки, хустки, рушники, намисто.

Інструменти. Духові: свиріль, фрула, зурна, кавал. Струнні щипкові: тамбура, струнні щипкові: гусла, що супроводжує виконання епічних пісень.

Світові впливи сербської народної музики. Вплив сербської танцювальної музики на молдавську: танець сирба; сербські хороводи як основа Слов'янського танцю №7 (15) C-dur, op. 72 Allegro vivace А.Дворжака.

Література

1. Брайчевська О.А. Сербські народні пісні як відображення історії етносу. *Вісник Черкаського університету*. 2015. 342 (9). pp. 47–53.
URL <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10248>
2. Дідич Г.С. *Історія західноєвропейської музики*. Ч. I. Кіровоград, 2005.
3. *Історія зарубіжної (слов'янської музики)*. Програма курсу. Укладач Крижановська Т.І. Рівне, 2007. 35 с.
4. Кралюк П. Вплив давньоболгарської культури на культуру Київської Русі. *День*. № 148-148. 2016.
5. Михайлов М. *Болгарська музична культура*. Ред. Л.Височинська, М.Хлівецька. К.: Радянська Україна, 1963. 48 с.

6. *Нейчева Л. Болгарське музичне мистецтво як синтез традицій інонаціональних культурних внесків. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка. 2019. № 2. URL <https://doi.org/10.25128/2411-3271.19.2.1>*
7. *Щербіна І.В. Хора, як невід'ємна складова сучасної етнокультури болгарського народу. Традиційна культура в умовах глобалізації. род. субкультура і обрядовість. Мат. міжнар. наук-практ конф. (24-25 жовтня) 2009 р.) – Х.: ХОУНТ, 2009.*

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. *Болгарське музичне мистецтво. URL <http://surl.li/urowik>*
2. *Болгарські музичні інструменти. URL <http://surl.li/olndbz>*
3. *Музика Болгарії. URL <http://surl.li/eskkog>*

План практичного заняття

Тема: Музичне мистецтво південних слов'ян. Болгарська музика

1. Культурно-історичні передумови зародження та розвитку музичного мистецтва Балканського півострова.
2. Музичне мистецтво болгар: дохристиянські часи. Особливості обрядової пісенності.
3. Музичне мистецтво Болгар середньовічного періоду: загальна характеристика музичних явищ.
4. Шляхи розвитку болгарської музики в умовах втрати незалежності (після 1396 р.). Особливості епічної пісенності.
5. Інші національні музичні явища Балкан: загальна характеристика.
6. Виконання народних болгарських пісень.

Завдання для самостійної роботи:

1. Для учнів середніх класів підготуйте повідомлення (презентацію) до теми заняття або до однієї з наступних тем:
«Народні обряди Балкан»;
«Обрядова пісенність Болгарії»;
«Іван Кукузель – видатний музикант Болгарії»;
«Болгарська духовна музика: болгарський розспів»;

«Танці народів Балканського півострова»;
«Музичні інструменти народів Балкан».
«Музична мандрівка Балканським півостровом».

2. Виконайте народну пісню балканського регіону.

Підготуйте вступне слово.

3. На основі народного танцю балканського регіону змоделюйте музичні рухи для школярів в умовах уроків мистецтва (музичного мистецтва).

Тема 3. Західно-слов'янське музичне мистецтво XVIII ст.

Долі чеської культури в складі імперії Габсбургів (після 1620 р.): насильницьке онімечування, гальмування національних традицій, – «епоха птьми». Риси бароко в творчості Я.Зеленки, Й.Планицького, Ф.Мича. Чеська еміграція XVII–XVIII ст., її вплив на розвиток західно-європейської музичної культури: діяльність Я.Зеленки, Б.Черногорського, Й.Мислівечка, Ф.Тума, Л.Кожелуха, Я.Воржишека та ін. Чеські музиканти в Росії: Я.Покорний, К.Фрич, М.Керцель, Я.Прач, Е.Ванжура. Майнгеймська школа та її представники Я.Стаміц, К.Ріхтер. Розвиток чеської опери. Мелодрами та зингшпіль Й.Бенди, відкриття у Празі першого оперного театру (1737). Становлення жанру чеської симфонії у творчості Ф.Мича, Я.Стаміца. Чеські народні мелодії в творчості Й.Гайдна, Л.Бетховена.

Економічне падіння, культурний занепад Польщі сер. XVII ст. Діяльність польських музикантів-емігрантів Я.Поляка, В.Демболецького. Поширення в міському музичному побуті любовних і танцювальних пісень. Зростання інтересу до інструментальної музики (М.Мельчевський, М.Зеленський). Представники раннього польського бароко в жанрі духовного концерту: Д.Стахович, А.Пашкевич. Відновлення інтересу до оперного жанру (поч. XVIII ст): відкриття у Варшаві «Операльні», постановка польських опер М.Коменського «Ощасливлена голота», А.Радзивілла «Фауст». Поява патріотичних пісень як наслідок зростання польського національно-визвольного руху. Діяльність перших польських симфоністів Я.Щуровського, А.Мильвіда, Й.Холланда, В.Данковського. Використання польських народних мелодій як провідна риса їх творчості.

Література

1. Дідич Г.С. *Історія західноєвропейської музики. Ч. 1. Кіровоград, 2005.*
2. *Епохи історії музики в окремих викладах: В 2 ч. / Пер. з нім. та ред.-упор. Ю.Є. Семенов. Ч. 2. Бароко, Класика, Романтика, Нова музика. Одеса: Будівельник, 2004. 240 с.*
3. Іванова І.Л., Куколь Г.В., Черкашина М.Р. *Історія опери: Західна Європа. Навч. посібник. Київ: Заповіт, 1998. 384 с.*
4. *Історія зарубіжної (слов'янської музики). Програма курсу. Укладач Крижановська Т.І. Рівне, 2007. 35 с.*
5. *Історія української музики: в 6 т. Редкол.: М.М. Гордійчук (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1989–1992. Т. 1: Від найдавніших часів до середини ХІХ ст. [авт. тому: Л.Б. Архімович, М.К. Боровик, Т.П. Булат та ін.]. 1989.*
6. Коуба Я., Волек Т. *Історичний огляд чеської музики (англ. мова). A Historical Survey of Czech Music I Jan Kouba, Tomislav Volek. URL <http://surl.li/qmbhxi>*
7. Чернова І.В., Горман О.П. *Зарубіжна музика: історія, стилі, напрями: Навчальний посібник. Львів: НАСВ, 2016. 246 с.*
8. Шатковська І.С. *Музичне слов'янознавство у контексті становлення наукового підходу до вивчення історії музики. Матеріали Шостої Міжнародної науково - практичної конференції молодих учених та студентів «Слов'янське музичне мистецтво у контексті європейської культури» 25–26 листопада 2015 р. URL: <http://library.vspu.net/bitstream/123456789/1441>.*

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Моравський Є., Моравська К. та ін. *Історія польської музики. URL <http://surl.li/vlobvu>*
2. *Польська музика. Вікіпедія URL <http://surl.li/zwscvv>*
3. *Польська культура Середньовіччя. URL <https://vseosvita.ua/library/kultura-polsi-v-epohu-serednoviccca-v-xv-st-498351.html>*
4. *Чеська музика: Вікіпедія URL <http://surl.li/nwtavb>*

План практичного заняття

Тема: Чеське музичне мистецтво ХVІІІ-го століття. Творчість Я.Стаміца, Й.Мислівечка, Е.Ванжури та ін.

1. Особливості розвитку чеської музичної культури у складі імперії Габсбургів.
2. Чеська музична еміграція: представники, досягнення.
3. Постать Я.Стаміца у Європейському мистецтві ХVІІІ-го століття.
4. Й.Мислівечек: значення творчості.
5. Е.Ванжура – автор «Трьох національних симфоній для великого оркестру на теми різних пісень російських, українських та польських».

Завдання до самостійної роботи:

1. Укладіть довідник: «Чеська музика ХVІІІ ст. у іменах та фактах».
2. Познайомте здобувачів з одним визначним фактом чеського музичного мистецтва ХVІІІ ст. у вигляді повідомлення (5–10 речень)
3. Заповніть таблицю «Художні стилі у чеському музичному мистецтві ХVІІІ ст.» за зразком.

Художні стилі	Музичні жанри	Твори
Бароко	Ораторія	Й.Мислівечек 10 ораторій на біблійні сюжети («Товій», «Страсті Христові», «Адам і Єва» та ін.).
	Кантата	
	Концерт	
	Сюїта	
Класицизм	Симфонія	
	Соната	
	Опера-серія	

Змістовий модуль 2. Слов'янське музичне мистецтво XIX ст.

Тема 4. Музичне мистецтво Польщі XIX ст. Творчі портрети Ф.Шопена, С.Монюшка. Фортепіанна творчість Ф.Шопена

Розвиток польської національної культури кінця XVIII – початку XIX ст. Попередники Ф.Шопена: В.Лессель (автор першого польського концерту), М.Огинський (творець фортепіанних полонезів), М.Шимановська, Ю.Качковський (представники фортепіанного стилю «brillant»). Композиторська діяльність скрипаля-віртуоза К.Ліпінського, композитора, видавця, педагога Ю.Ельснера, композитора-педагога К.Курпинського. Розквіт виконавства: Г.Венявський, Ап. та Ант. Контські, Ю.Зарембський, А.Рутковський, Е.Панкевич.

Розквіт польської національної музики в творчості Ф.Шопена (1810–1849) – основоположника польської національної композиторської школи. Світове значення творчості композитора як втілення ідеалів польського народу, символу польського національного духу. Сильові риси. Фортепіанна творчість. Основоположне значення. Вплив новаторства Шопена на творчість національних та зарубіжних композиторів: Ф.Ліста, Й.Брамса, Е.Гріга, Ю.Носковського, Я.Степового, В.Косенка та ін.

С.Монюшко (1819–1872) як засновник польської національної опери та камерної творчості. Розмаїття спадку композитора. Використання світових творчих традицій Монюшка. Національний характер опер композитора. Опера «Галька» як зразок єдності національних змісту та мови. Педагогічна та музично-теоретична діяльність С.Монюшка («Підручник гармонії», «Школа гри на фортепіано»).

Значення діяльності польських педагогів-музикантів в українській музичній культурі. XIX ст.: А.Коціпінський, Вл.Заремба, Й.Витвицький та ін.

Література

1. Каплієнко-Люк Ю. *Історія світової музики*. Чернівці: Місто, 2015. 240 с.
2. Карась Г.В. *Еволюція художніх стилів в музичному мистецтві*. Курс лекцій. Івано-Франківськ, 2018. 103 с.

- URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3687.pdf>
3. Кияновська Л. Антон Коціпінський: репрезентант польської культури в українській музиці. Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка. 2013. Вип. 27. С. 26–37.
 4. Кравченко А. Музична діяльність представників польської громади Житомира в середині XIX – на поч. XX ст. URL <https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2015/3/96.pdf>
 5. Круліковська Т. Історико-культурний аспект формування «української школи» у творчості українсько-польських композиторів Поділля XIX ст. URL <http://kelmezasopisma.com/viewpdf/7415>
 6. Медриш І. *Світова музична література: підручник*. Вип. 1. Чернівці: «Місто», 2016. 280 с.
 7. Медриш І. *Світова музична література: підручник*. Вип. 2. Чернівці: «Місто», 2020. 448 с.
 8. Poźniak W. *Pieśń solowa po Moniuszce. Z dziejów polskiej kultury muzycznej: w 2 t. Kraków : Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1966. T. 2.*
 9. Фількевич Г.М. *Всесвітня історія музики: Навчальний посібник*. Київ: Стіло, 2006. 356 с.
 10. Чернова І.В., Горман О.П. *Зарубіжна музика: історія, стилі, напрями: Навчальний посібник*. Львів: НАСВ, 2016. 246 с.
 11. Швидків Г. *Вокальні твори С.Монюшка, Ф.Шопена в класі постановки голосу*. Рівне: Олег Зень, 2016. 98 с.
 12. Юцевич Ю.Є. *Музика. Словник-довідник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 352 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Моравський Є., Моравська К. та ін. *Історія польської музики*. URL <http://surl.li/vlobvu>
2. *Польська музика*. Вікіпедія. URL <http://surl.li/zwscvv>
3. *Біографія Шопена*. URL https://muzabetka.com.ua/biograf_chopin.html
4. *Ф.Шопен: біографія та творчість*. URL <http://surl.li/afaedy>
5. *Ф.Шопен*. URL <http://surl.li/snqg>

6. У пошуках зв'язків Ф.Шопена з Україною.
URL <http://surl.li/doxsyb>
 7. Що ми не знаємо..... URL <http://surl.li/wncjhi>
 8. Пісні та романси Ф.Шопена українською.
URL <http://surl.li/gdolxu>
1. С.Монюшко. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/qwily>
 2. С.Монюшко Галька
URL <https://www.youtube.com/watch?v=033w61kishM>
 3. С.Монюшко – засновник польської опери
URL <http://surl.li/udxyue>
 4. С.Монюшко – батько польської національної опери
URL <http://surl.li/yabifg>
 5. Перформанс до 200-ліття від дня народження С.Монюшка URL <http://surl.li/jylvem>

План практичного заняття

Тема: Фортепіанна творчість Ф.Шопена

1. Тенденції розвитку польського музичного мистецтва XIX ст.
2. Значення творчості Ф.Шопена в історії музичного мистецтва Польщі. Творчий портрет митця.
3. Жанри фортепіанної музики у творчості Ф.Шопена: загальна характеристика.
4. Риси стилю Ф. Шопена (на прикладі обраного музичного твору).
5. Шопен і Україна.

Завдання до самостійної роботи:

1. Укладіть довідник з теми «Польські композитори дошопенівського періоду» (М.Огінський, М.Шимановська, Ю.Ельснер, К.Курпінський та ін.).
2. Заповніть таблицю «Жанри фортепіанної творчості Ф.Шопена»

Жанр ф-но творчості	Визначення	Трактування жанру Ф.Шопеном
Полонез	Старовинний польський тридольний бальний танець урочистого характеру, призначений для відкриття балу, танцювального вечора	Символізує героїзм, нескореність польського народу
Мазурка	?	?
Прелюдія і т.д.		

3. Для школярів-підлітків підготуйте повідомлення під рубрикою: «Цікаво про Шопена» – «1 факт про творчість Ф.Шопена».

4. Слухове засвоєння музичного матеріалу:

Ф.Шопен. Мазурка a-moll №4, op. 17; Полонез A-dur №1, op.40; етюд c-moll («Революційний») №12, op. 40; ноктюрн E-dur №2, op.9; прелюдії op. 28 №№ 4, 7, 15; балада g-moll op. 23.

С.Монюшко. Опера «Галька»: Думка Йонтека. Мазурка. Концертний полонез A-dur. Романси «Золота рибка», «Пряха».

Тема 5. Музичне мистецтво Чехії. Творчі портрети Б.Сметани, А.Дворжака. Оперний та симфонічний жанри у чеській музиці XIX ст.

Передумови та прояви чеського національного культурного Відродження у XIX ст. Роль просвітництва «будителів». Відкриття Празької консерваторії (1811 р.), Національного театру, Чеської філармонії, розквіт музичного виконавства: скрипалі Й.Славик, Ф.Лауб, віолончеліст Г.Віган, вокалісти Й.Лев, Й.Палечек, В.Геш, К.Чех.

Основоположне значення творчості Б.Сметани (1824–1864), поєднання національного мистецтва із світовими традиціями. Переважання в музичній спадщині образів героїв чеської історії, картин природи, чеського народного побуту. Оптимістичне світосприйняття радісний тонус творчості. Опера як провідний жанр. Реформаторський підхід до жанру. Образний

зміст, особливості музичної мови симфонічного циклу «Моя Батьківщина». Диригентська та музично-громадська діяльність Б.Сметани.

А.Дворжак (1841–1904) – молодший сучасник Б.Сметани. Композитор світового значення. Творча спадщина. Диригентська, педагогічна діяльність. Риси стилю. Дворжак як основоположник чеської циклічної симфонії: класичні традиції, романтичний тонус, національна своєрідність тощо. Симфонія № 9 «З Нового світу» – зразок творчого втілення національної своєрідності афроамериканської та індіанської музики.

Оперна творчість А.Дворжака (побутові «Якобинець», «Хитрий селянин»; казкова «Русалка»; історичні «Ванда», «Димитрій»). Творче продовження оперних традицій Б.Сметани. Камерно-інструментальні твори як сфера втілення народно-побутової, психологічної, драматичної та ін. образності. Вплив слов'янського фольклору у «Слов'янських танцях», «Слов'янських рапсодіях», струнних квартетах Es-dur, A-dur, тріо для фортепіано «Думки» та ін.

Література

1. *Історія зарубіжної (слов'янської музики). Програма курсу. Укладач Крижановська Т.І. Рівне, 2007. 35 с.*
2. *Каплієнко-Люк Ю. Історія світової музики. Чернівці: Місто, 2015. 240 с.*
3. *Карась Г.В. Еволюція художніх стилів в музичному мистецтві. Курс лекцій. Івано-Франківськ, 2018. 103 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3687.pdf>*
4. *Медриш І. Світова музична література: підручник. Вип. 1. Чернівці : Місто, 2016. 280 с.*
5. *Медриш І. Світова музична література: підручник. Вип. 2. Чернівці : Місто, 2020. 448 с.*
6. *Фількевич Г.М. Всесвітня історія музики: Навчальний посібник. Київ: Стило, 2006. 356 с.*
7. *Чернова І.В., Горман О.П. Зарубіжна музика: історія, стилі, напрями: Навчальний посібник. Львів: НАСВ, 2016. 246 с.*

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. *А.Дворжак. Вікіпедія. URL <http://surl.li/unxoiz>*
2. *Б.Сметана Вікіпедія. URL <http://surl.li/jiuggq>*
3. *Біографія А.Дворжака URL <https://muzabetka.com.ua/biograf-dvorzak.html>*
4. *Біографія Б.Сметани. URL <https://muzabetka.com.ua/biograf-smetana.html>*
5. *Б.Сметана і А.Дворжак. Творчі портрети. URL <https://www.youtube.com/watch?v=EXxdW1yv08U>*

План практичного заняття

Музичне мистецтво Чехії XIX ст. Творчі портрети представників періоду

1. Тенденції розвитку та особливості чеського музичного мистецтва XIX ст.
2. Б.Сметана як чеський композитор-класик. Творчий портрет митця.
3. Б.Сметана: особливості симфонічного (оперного) жанру у творчості композитора.
4. А.Дворжак: творчий портрет, жанрова характеристика творчості.
5. А.Дворжак: особливості симфонічного (оперного) жанру у творчості композитора.

Завдання до самостійної роботи:

1. Підготуйте презентацію до одного розділу Теми 5.
2. Підготуйте дидактичну розповідь про будь-який музичний твір чеського композитора XIX ст. (виступ). Зорієнтуйте її на шкільний курс «Мистецтво (Музичне мистецтво), 1–7 класи». Мета розповіді: розкриття однієї з тем курсу.

План

- ✓ Тема уроку. Клас
- ✓ Назва твору. Автор.
- ✓ Розповідь про автора, твір.
- ✓ Короткий аналіз особливостей музичної мови стосовно їх ролі у створенні музичного образу.
- ✓ Питання для закріплення (3).

3. Слухове засвоєння музичного матеріалу:
Б.Сметана цикл симфонічних поем «Моя Батьківщина»
(поєми №1, №2, №3).
А.Дворжак Симфонії №9 мі мінор («3 Нового світу»).

Тема 6. Музичне мистецтво Польщі, Чехії кінця XIX – початку XX ст.

Особливості польської музичної культури кінця XIX ст. З.Носковський (1846–1909) (учень С.Монюшка, педагог, музично-суспільний діяч) – представник польської музичної культури кінця XIX-го початку XX-го ст. Симфонічна творчість. Створення першої польської симфонічної поеми «Степ», ряду програмних симфоній. Досягнення композитора в галузі оперного та пісенного жанрів.

В.Желенський (1837–1921) як автор програмних симфонічних творів: увертюри «Лісове ехо», «В Татрах», оркестрової «Сюїти польських танців». Використання в них інтонацій польської народної музики.

Роль творчості З.Фібиха та Л.Яначека в розвитку чеського національного мистецтва кінця XIX ст. З.Фібих (1850–1900) – основоположник національної композиторської школи, автор національних опер і сценічних мелодрам. Народна основа музики Л.Яначека (1854–1928) як провідна риса творчості.

Література

1. *Історія зарубіжної (слов'янської музики). Програма курсу. Укладач Крижановська Т.І. Рівне, 2007. 35 с.*
2. *Каплієнко-Люк Ю. Історія світової музики. Чернівці: Місто, 2015. 240 с.*
3. *Карась Г.В. Еволюція художніх стилів в музичному мистецтві. Курс лекцій. Івано-Франківськ, 2018. 103 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/3687.pdf>*
4. *Медриш І. Світова музична література: підручник. Вип. 1. Чернівці : Місто, 2016. 280 с.*
5. *Медриш І. Світова музична література: підручник. Вип. 2. Чернівці : Місто, 2020. 448 с.*
6. *Фількевич Г. М. Всесвітня історія музики. Навчальний посібник. Київ: Стило, 2006. 356 с.*

7. *Чернова І.В., Горман О.П. Зарубіжна музика: історія, стилі, напрями: Навчальний посібник. Львів: НАСВ, 2016. 246 с.*

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. *В.Желенський. Вікіпедія. URL <http://surl.li/rjkvcf>*
2. *З.Носковський. Вікіпедія. URL <http://surl.li/mhmkzx>*
3. *Зигмунт Носковський. Енциклопедія сучасної України URL <https://esu.com.ua/article-73946>*
4. *З.Фібих. Вікіпедія. URL <http://surl.li/cenoca>*
5. *Л.Яначек. Вікіпедія. URL <http://surl.li/ymtsut>*
6. *Л.Яначек. Радіо класичної музики. URL <http://surl.li/tehggq>*

Завдання до самостійної роботи:

1. Укладіть творчий портрет композитора З.Фібиха.
2. Сформуйте довідник «Музичне мистецтво Польщі, Чехії кінця XIX – початку XX ст.».
3. Підготуйте та організуйте у групі сприймання музичного твору за Темою 6.
4. Розробіть тести самоконтролю до Теми 6.

План сприймання музичного твору:

- ✓ Вступна бесіда. Мета: зацікавити, мотивувати слухачів до цілеспрямованого сприймання.
- ✓ Завдання до сприймання (запитання).
- ✓ Сприймання музичного твору (фрагмента).
- ✓ Відповіді на запитання, обговорення варіантів виконання завдань.
- ✓ Теми для роздуму щодо прослуханого твору, творчості зазначеного композитора, національного музичного мистецтва.

2. Тести для самоперевірки

1. Назвіть слов'янський музичний жанр, що виник у період Середньовіччя
 1. кантата
 2. календарно-обрядова пісня
 3. болгарський розспів

4. інструментальний концерт
2. Розташуйте жанри в порядку їх виникнення в слов'янській музичній культурі:

1. обрядова пісенність
2. польська національна опера
3. гуситський гімн
4. чеська поліфонія

3. Визначте твір, на музичну мову якого вплинули національні легенди:

1. «Галька»
2. «З Нового світу»
3. «Продана наречена»
4. «Моя Батьківщина»

4. Виділіть істинне твердження:

1. Ф.Шопен – основоположник польської романтичної опери.
2. Ф.Шопен – основоположник польської романтичної симфонії.
3. Ф.Шопен – основоположник польської камерних інструментальних жанрів.
4. Ф.Шопен – основоположник польської класичної кантати.

5. Вкажіть, якому періоду історії слов'янської музики належить творчість Я.Стаміца:

1. XIV ст.
2. XVII ст.
3. XVIII ст.
4. XIX ст.

6. Розташуйте в хронологічній послідовності твори, вкажіть їх авторів:

1. «Далібор»
2. гімн «Богородиця»
3. «Ощасливлена голота»
4. Ф-но балада g-moll

7. Назвіть жанр, що виник у слов'янській музиці XVIII ст.

1. національна опера
2. гуситський гімн

3. Майнгеймська симфонія
4. квартет

8. Знайдіть жанри, що належать дохристиянській болгарській музиці:

1. хоро
2. танці нестинарів
3. симфонічний поемний цикл
4. хоровий концерт

9. Вкажіть, хто з наведених композиторів належав до чеської композиторської школи

1. С.Монюшко
2. М.Огинський
3. М.Шимановська
4. З. Фібіх

10. Назвіть жанри та авторів нижче наведених творів:

1. «Лібуше»
2. «З Нового світу»
3. «Влтава»
4. «Хто ви Божі воїни?»

3. Перелік екзаменаційних питань

Питання 1

1. Слов'янське музичне мистецтво дохристиянського періоду.
2. Музичне мистецтво раннього чеського Середньовіччя.
3. Музичне мистецтво раннього польського Середньовіччя.
4. Музичне мистецтво пізнього чеського Середньовіччя.
5. Музичне мистецтво пізнього польського Середньовіччя.
6. Болгарське музичне мистецтво середньовічного періоду.
7. Шляхи розвитку чеського музичного мистецтва XVIII ст.
8. Творчість представників чеської еміграції
9. Музичне мистецтво Польщі XVIII ст.
10. Польське музичне мистецтво XIX ст.: періодизація, жанровий огляд.
11. Чеське музичне мистецтво XIX ст.: періодизація, жанровий огляд.
12. Чеське та польське музичне мистецтво кінця XIX ст: тенденції розвитку.

13. Основоположне значення творчості Ф.Шопена. Творчий портрет.
14. Жанр ф-но мініатюри у творчості Ф.Шопена.
15. Творчий портрет С.Монюшка. Значення діяльності митця.
16. Творчий портрет Б.Сметани. Основоположне значення.
17. Творчий портрет А.Дворжака. Значення діяльності.
18. Цикл симфонічних поем Б.Сметани «Моя Батьківщина»: задум твору, особливості втілення.
19. Симфонія «3 Нового світу» А.Дворжака: задум твору, особливості його втілення.
20. Творчий портрет представника (на власний розсуд) чеської композиторської школи кінця XIX – початку XX ст.
21. Творчий портрет представника (на власний розсуд) польської композиторської школи кінця XIX – початку XX ст.

Питання 2

1. Виконання польської народної пісні.
2. Виконання чеської народної пісні.
3. Виконання болгарської народної пісні.

4. Рекомендовані плани відповідей

Тип питання: «Тенденції розвитку та особливості музичного мистецтва періоду»

1. Провідні історичні передумови розвитку музичного мистецтва (економічні, суспільно-політичні, культурні та ін.)
2. Загальна характеристика мистецтва періоду.
3. Тенденції розвитку музичного мистецтва періоду.
4. Принципи творчості композиторів періоду.
5. Жанровий огляд музичної творчості.
6. Традиції та новаторство музичного мистецтва періоду.

Тип питання: «Творчий портрет та риси стилю композитора»

1. Значення творчості композитора в світовому та національному мистецтві.
2. Період творчості композитора.
3. Основні чинники формування світогляду композитора (дитинство, освіта, оточення тощо).

4. Музично-естетичні принципи творчості. Традиції та новаторство.
5. Творча спадщина.
6. Тематика творчості.
7. Провідні жанри творчості.
8. Джерела музичного стилю.
9. Особливості музичної мови (мелодика, метроритм, ладогармонічна мова, фактура, форма, оркестр, методи розвитку тематизму).
10. Загальна характеристика видатних творів.
11. Педагогічний потенціал творчості композитора.

Тип питання: «Особливості музичного жанру у творчості композитора»

1. Визначення сутності жанру. Коротка історична довідка щодо його походження та розвитку.
2. Роль жанру в творчості композитора.
3. Традиції та новаторство в трактуванні жанру (тематика, засоби виразності, форма).
4. Загальна характеристика окремих зразків жанру в творчості композитора.

Для нотаток:

Навчальне видання

**ІСТОРІЯ МУЗИКИ.
МОДУЛЬ «ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ МУЗИКИ»**

Програма та методичні рекомендації до
самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого освітнього рівня
«бакалавр»
спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Укладач:
Крижановська Т. І.

Комп'ютерна верстка:
Федорук Л. М.

Формат 60x90 1/16. Папір офсетний.
Ум. др. арк. 0,97. Гарнітура Time New Roman.

*Віддруковано у відділі
інформаційного та технічного забезпечення
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12*